

EPIZODICKÁ POZOROVÁNÍ U PŘÍLEŽITOSTI NOVÉHO VYDÁNÍ SPISU
„GOETHŮV SVĚTOVÝ NÁZOR“

V úvahách, jež chci v těchto dnech pronést, chtěl bych před vaše duše postavit dvojí. Jedno bude s druhým zdánlivě málo souviset. Ale až dojdeme ke konci našich úvah, zpozorujete, že mezi jedním a druhým přece jen existuje opravdu úzká souvislost. Chtěl bych totiž, jak jsem již řekl, přednést v těchto úvahách některé věci, které dávají hlediska, symptomatické opěrné body o vývoji náboženství dosud uplynulé doby v 5. poatlantské periodě. Ale na druhé straně bych chtěl poněkud před vaše duše předvést to, do jaké míry může být právě onen druh duchovního života, jež my chceme pěstovat, v souvislosti s ústavem (*instituci*), jež se může jmenovat Goetheanum.

Myslím si, že v přítomné době má především velký význam to, co se v takovém případě usnese, dohodne, provede. Stojíme v přítomné době ve vývojovém bodě lidstva, kde budoucnost může jaksí přinést všechno možné a kde záleží na tom, abychom se i nejisté budoucnosti podívali opravdu odvážně do očí, ale kde též záleží na tom, abychom z nervu doby došli k takovým rozhodnutím, jimž je přičítán jistý význam. Vnější podnětem k volbě jména Goetheanum zdá se mi být to, že jsem před nějakou dobou ve veřejných přednáškách řekl, že podle mého soukromého mínění bych dům, v němž má být pěstován duchovní směr, který mám na mysli, nejráději nazval Goetheanem. Již v minulém roce se také o tomto pojmenování debatovalo a v tomto roce se několik našich přátel rozhodlo zasadit se o to, aby bylo zvoleno toto jméno Goetheanum. Řekl jsem již nedávno: Pro mne existuje celá řada důvodů, ale ty nelze jen tak beze všeho vyslovit. Ukáží se však přece, když dnes vyjdu z toho, abych vytvořil základnu podobnými úvahami (které budeme konat v těchto dnech), jak jsem zde před vámi rozvinul o poslední neděli (že vytvořím základnu pro nábožensko-historická pozorování).

Víte - a nedotýkal bych se právě osobních věcí, kdyby obzvláště dnes nesouvisely s něčím věcným a také s našimi záležitostmi, týkajícími se Goetheana - víte, že moje nejdůležitější první veřejná literární činnost je spjata se jménem Goetha, a víte jistě také, že tato první veřejná literární činnost se rozvinula na teritoriu, na němž dnes, dokonce již i pro ty, kdož rozhodně nechtějí vidět, kdož rozhodně chtějí spát, jsou viditelné, jsou vnímatelné mohutné katastrofální události. A také to, co musím myslet z hlediska duchovně-vědeckého pozorování světa v souvislosti s Goethem, je pro mne rovněž jako to, co jsem nedávno řekl ve vztahu k „Filosofii svobody“, jistě na jedné straně

záležitostí osobní, ale na druhé straně je toto osobní veskrze spjato s vývojem událostí v posledních desetiletích. Není - skutečně není bez vnitřní souvislosti se vznikem mojí „Filosofie svobody“ najedná a s mými spisy | o Goethovi na druhé straně přece jen právě skutečnost, že jsem až do konce a 80-tých let 19. století žil v Rakousku a potom přišel do Německa, nejprve do Výmaru, později do Berlína. Je to přirozené ve vnější souvislosti. Ale pojednávání o takovéto vnější spojitosti vede postupně, jestliže přihlédneme správně k symptomům, také věcně do nitra. Jistě jste již zpozorovali na základě historických náčrtů, které jsem vám podal, jak to, co nazývám dějinnou symptomatologií, musím v životě používat, jak musím chápat jak dějiny, tak i jednotlivé lidské životy ze symptomů a jejich projevů, protože to všechno se dá odvodit ze skutečného vnitřního dění. Ale je nutno mít také skutečně vůli přejít od vnějších skutečností k vnitřnímu dění.

Pohleďte, mnoho lidí v přítomné době by se chtělo naučit nadsmyslovému zření. Ale cesta, která k tomu vede, je již obtížnější, a té by se většina lidí ráda vyhnula. Proto je tomu i v přítomné době ještě namnoze tak, že i pro mnohé lidi, kteří mohou zít nadsmyslově, odehrává se vnější život zcela odděleně od jejich nadsmyslového zření. Ovšem, jestliže je takové oddělení zde, nemůže nadsmyslové zření mít také příliš velikou hodnotu, může sotva překročit hranice nejosobnějších momentů. Naše doba je dobou přechodu. Jistě, že je každá doba dobou přechodu, a záleží jen na tom, aby se nahlédlo, co přechází. Ale jsou to velmi důležité věci, které přecházejí. Přechází to, co se právě dotýká člověka v jeho nejhlubším nitru, co je pro člověka v nejhlubším nitru j důležité. Sledujeme-li bděle, co takzvané vzdělané obecenstvo v posledních i desetiletích po celém civilizovaném světě vlastně dělalo, dojdeme, jak jsem již naznačil, k velmi smutnému obrazu spícího lidstva. To nemá být kritikou, ani impulsem k pesimismu, ale impulsem k zasetí takových sil, které člověku dají schopnost dosáhnout zatím alespoň toho, co je přece zatím tím nejdůležitějším: dosáhnout výhled, správný výhled. Přítomná doba se musí zbavit mnoha iluzí, musí dospět k hlubším pohledům.

Především se neptejte: Co mám dělat?, co má činit ten nebo onen? To jsou dnes pro většinu lidí v jistém ohledu zatím vedlejší otázky. Naproti tomu je důležitou tato otázka: Jak dostanu hlubší vhled do současných poměrů? - Bude-li tu dost takových hlubších vhledu, bude se již odehrávat to, co je správné. Pak se zcela jistě vyvine to, co se má vyvinout, jestliže se vyvine správný vhled. Ale je nutno rozloučit se s mnoha věcmi. Především lidé musí získat vhled, že vnější události nejsou skutečně ničím jiným - nežli symptomy pro průběh vývoje, který se odehrává v nadsmyslové oblasti, v němž spočívá nejen dějinný život, ale v němž my všichni, každý jednotlivec, stojíme celým svým lidským bytím.

Chci vám říci jeden příklad, z něhož chci vyjít: Mluvili jsme zde častěji o básníku Robertu Hammerlingovi. Přítomná doba je velmi hrdá na to, že může použít na všechno možné kausální zákon, zákon příčiny. Aplikace zákona příčiny na všechny možné věci patří přímo k těm nejosudnějším ilusím přítomné doby. Kdo zná Hammerlingův život, ten ví, jaký veliký význam pro celý Hammerlingův duševní vývoj měla okolnost, že když byl předtím na krátkou dobu ve Štýrském Hradci suplujícím (zastupujícím) učitelem (jak se tomu říká - je to takové provizorium, než je zaměstnán jako gymnazijní učitel) - poté, co byl ve Štýrském Hradci na jednom gymnáziu, byl přeložen do Terstu, odkud si mohl vzít vícekrát dovolenou a podívat se do Benátek. Kdo se nyní podívá na život deseti let, která Hammerling prožil zde na jihu u Jaderského moře - zčásti v postavení gymnazijního učitele v Terstu, zčásti během svých návštěv v Benátkách, ten vidí, jak bylo v Hammerlingově duši předně planoucí nadšení pro všechno, co mu jih mohl poskytnout, jak však také po celé své pozdější básnické období nasával životní schopnost, duševní životaschopnost ze všeho toho, co tu prožil, co se tu dověděl. Celý Hammerling, jak konkrétně žije, by musel být jiným, kdyby oněch deset roků neprožil právě v Terstu a s dovolenými v Benátkách!

Pomyslel nyní, jak takový správný šosácký měšťácký profesor píše biografii Roberta Hammerlinga a chce zodpovědět otázku, jaká je vnitřní souvislost, že Robert Hammerling právě v pravém okamžiku svého života byl přeložen do Terstu, že on, který neměl žádné prostředky, který byl zcela odkázán na plat ze svého postavení, byl ve správném okamžiku přeložen do Terstu. Chci vám vyprávět, jak k tomu došlo zevně. Robert Hammerling tedy byl provizorním gymnazijním učitelem, suplentem, jak se tomu v Rakousku říká, na gymnáziu ve Štýrském Hradci. Takoví suplující učitelé často zatouží po tak zvané definitivě. K tomu je zapotřebí, protože tu máme co činit s úřady, podávat všechny možné žádosti, uctivě psané, přikládat vysvědčení atd. atd. To se pak předá nejbližší vyššímu úřadu, že ano, ten to pak předá nadřízenému úřadu, nu, atd. atd., nechci tento postup dále rozebírat. Ředitelem onoho gymnázia ve Štýrském Hradci, na němž byl Hammerling suplujícím učitelem, byl tehdy hodný Kaltenbrunner. Robert Hammerling slyšel, že se v Budapešti uprázdnilo jedno místo gymnazijního učitele. Tenkrát ještě neexistoval Rakousko-Uherský dualismus, nýbrž bylo tomu ještě tak, že gymnazijní učitel mohl ještě být přeložen ze Štýrského Hradce do Budapešti a z Budapešti do Štýrského Hradce. Vyhotoval svoji žádost o toto místo gymnazijního učitele v Budapešti, napsal ji krásně a předal ji se všemi vysvědčeními hodnému

řediteli Kaltenbrunnerovi. Nu, a hodný Kaltenbrunner to vložil do zásuvky a zapomněl na to, zapomněl na celou záležitost. A stalo se, že místo v Budapešti bylo obsazeno jiným, Hammerling to místo nedostal... Ale to právě proto, že hodný Kaltenbrunner zapomněl postoupit žádost dále k vyššímu úřadu, který by pak, jestliže by nezapomněl, postoupil žádost opět k nejbližší vyššímu, tento opět k nejbližší vyššímu atd., až by se dostala k ministrovi, potom opět dolů, není-liž pravda...atd... Zkrátka a dobře, budapešťské místo dostal jiný, a Robert Hammerling strávil těch deset let, o něž u něho jiie jako o důležitá léta, nikoliv v Budapešti, ale v Terstu, protože se později našlo místo v Terstu, které mu pak bylo přiděleno, - protože samozřejmě ctihodný Kaltenbrunner již po druhé Hammerlingovu žádost nezaložil, že ano!

Zevně pozorováno - nese tedy na nejdůležitější události v Hammerlingově vývoji vinu nedbalost ctihodného Kaltenbrunera. Jinak by byl Hammerling zkysl v Budapešti. Tím není vůbec nic řečeno proti Budapešti, samozřejmě. Ale Hammerling by tam byl zcela jistě zkysl, nebyl by mohl dojít k tomu, co bylo právě jeho srdci a jeho duši tak zvláště přiměřené. A správný, pravdivý životopisec by mohl nyní vyprávět, jak došlo k tomu, že se Hammerling dostal ze Štýrského Hradce do Terstu tak, že Kaltenbrunner jeho žádost o místo v Budapešti prostě zašantročil.

Nuže, to je jeden okázalý případ, ale takových je bezpočet, bezpočetné množství v životě. A ten, kdo chce zkoumat život jen na základě vlákna vnějších událostí, sotva nachází (i když se domnívá, že tu může konstatovat příčinné souvislosti) příčiny, které souvisí hlouběji se svými následky, nežli zapomnětlivost hodného Kaltenbrunera s duchovním vývojem Roberta Hammerlinga. Nuže, to je jen taková poznámka, kterou činím, abych vás upozornil na to, že je vskutku zapotřebí, naléhavě nutně zapotřebí, aby do duše člověka přešla právě zásada, že vnější život člověka nelze brát v jeho průběhu jinak, nežli jako symptom (*příznak*), který má projevit vnitřní život (*vnitřní stránku věci*).

Posledně jsem mluvil o tom, jak od čtyřicátých do sedmdesátých let byla jaksi kritická doba pro buržoazii, jak buržoazie tuto kritickou dobu zaspala, a jak potom od konce sedmdesátých let přicházela nešťastná desetiletí, která potom přivedla dnešní stav. Já sám jsem první část těchto desetiletí prožil v Rakousku. V Rakousku, právě v poslední třetině 19. století, byl člověk, když se chtěl účastnit duchovní kultury, ve velmi zvláštní situaci. Je pro mne přirozeně snadné osvětlit věc právě z onoho hlediska, v němž byl uvnitř rakouského vývoje dorůstající člověk, jenž byl svým původem a pokrevním příbuzenstvím Němcem. Člověk je skutečně uvnitř rakouského teritoria Němcem zcela jinak, nežli je Němcem třeba na území tak zvané německé říše, nebo dokonce na úzeipí Švýcarska. Přirozeně,

během života je dokonce nutno usilovat, aby člověk rozuměl všemu, a je také možné všemu rozumět, lze se do všeho vžít. Ale kdyby člověk například uvažoval, co pociťuje nějaký rakouský Němec, pokud jde o sociální strukturu, v níž žije, pak by si položil otázku: Může např. takový rakouský Němec, aniž by si to nejprve osvojil, mít vůbec nějaké porozumění pro ono podivuhodně zvláštní státní vědomí, jaké existuje ve Švýcarsku?, - musí na tuto otázku odpovědět s největší rozhodností záporně. Rakouský Němec vyrostl v prostředí, které mu, jestliže o to neusiloval uměle, nedovoluje, aby porozuměl tomu, co např. u švýcarského Němce je jakýmsi neochvějným státním vědomím. Pro to nemůže rakouský Němec najít nejmen- ší porozumění, jestliže si to neosvojil uměle.

Na toto diferencování uvnitř lidstva se sotva bere ohled. A brát na to ohled se musí, jestliže člověk chce dojít k porozumění těžkým problémům, které stojí před lidstvem v nejbližší budoucnosti, ba stojí již dnes. Pro mne bylo jaksi, abych tak řekl, symptomaticky významné, že jsem právě v letech svého vývoje vyrůstal v takovém prostředí, v němž se mne dokonce ani ty nejvýznamnější věci v podstatě vůbec netýkaly. Nejtýpější věci pro mne bylo, že ani ty nejdůležitější věci se mne netýkaly. Avšak ani bych se o tom nezmiňoval, kdyby to vlastně nebylo nejvýznamnějším zážitkem rakouského Němce vůbec. Pohléd'te, u jednoho se to projevuje tak, u druhého jinak. Žil jsem jaksi opravdu univerzálně rakousko-německy: od svého devátého až do osmnáctého roku jsem chodil dvakrát denně přes hranici, kterou tvoří Litava (Leitha) mezi Rakouskem a Uhrami, neboť jsem bydlel v Uhrách a chodil do školy v Rakousku. Bydlel jsem v Pottschachu a chodil jsem do školy ve Vídeňském Novém Městě. Bylo to hodinu chůze nebo čtvrt hodiny jízdy (rychlíky na této trati dosud nejezdily, myslím, že ani dnes ještě nejezdí), vždy jsem musel přes tuto rakousko-uherskou hranici. Člověk však při tom také poznal ony dvě tváře, jež měly obě půlky toho, co bylo v cizině nazýváno „Rakousko-Uhersko“. Neboť ve vnitrozemí to dříve nebylo tak jednoduché jako nyní. Nyní je věc - přirozeně nelze říci jednodušší, nebude to opravdu jednodušší, ale - jiná. Až dosud tomu bylo právě tak, že bylo nutno rozlišovat dvě poloviny rakouské říše. Jedna tato polovina se nejmenovala oficiálně Rakousko, nýbrž „v Říšské radě zastoupená království a země“. To je oficiální označení pro onu polovinu, která leží na této straně Litavy, včetně Haliče, Čech, Slezska, Moravy, Horních a Dolních Rakous, Solnohadska, Tyrolska, Štýrska, Krajiny, Korutan, Přímoří (Istrie) a Dalmácie. Pak druhé území, to byly země svatoštěpánské koruny - to je to, co je v cizině nazýváno Uhrami. K Uhrám patřilo pak též Chorvatsko a Slovinsko (Slavonie). Od osmdesátých let pak k tomu ještě patřilo

společné, avšak až do roku 1909 jen okupované, teprve později anektované 1 území: Bosna a Hercegovina. Ty byly oběma říšským polovinám společné.

Nuže, na oně půdě, kde jsem bydlel, byly i mezi těmi nejvýznamnějšími věcmi, jak jsem řekl, vlastně jen takové, které mě v oněch letech, od mého 9. do 18. roku, nikterak nezajímaly. První významnou věcí, se kterou jsem se tu setkal, byl Frohsdorf, zámek, v němž bydlel hrabě z Chambordů, z bourbonského rodu, který učinil nezdařený pokus stát se pod jménem „Jindřich V.“ francouzským králem. Mimo to měl také ještě jiné zvláštní vlastnosti. Byl skalním klerikálem. Ale na něm a na všem, co k němu patřilo, bylo vidět zanikající svět, svět v úpadku a bylo možno přijímat jaksi do sebe symptomy upadajícího světa. Bylo tu všelicos, co jsem viděl, - ale nikterak se mne to nedotýkalo. A získal jsem právě dojem: Zde je něco, co svět bral kdysi nesmírně vážně, co dnes ještě mnozí lidé berou nesmírně vážně, co však je vlastně ně- i čím bezvýznamným, co vlastně neznamená nic důležitého.

Druhou věcí byl jezuitský klášter. Byl to vlastně opravdový jezuitský klášter. Ale tito mniši se nazývali liguriány, což je mnišský jezuitský řád. Tento klášter byl v blízkosti Frohsdorfu. Bylo vidat mnichy na vycházkách, slyšel jsem to nebo ono, ale také se mne to netýkalo. A dostával jsem opětně dojem: Co vlastně má to vše ještě společného s oním vývojem lidstva, který kráčí j vstříc budoucnosti? Z těch černých mnichů dostával člověk dojem, že to vše vlastně zcela vypadává ze skutečných sil, které vedou do budoucnosti lidstva.

Třetím jevem byla zednářská lóže v témže místě, kde jsem byl, na kterou farář strašně nadával, ale která se mne přirozeně také netýkala, neboť jsem n guměl dovnitř, že ano. Strážce domu mě sice nechal jednou nahlédnout dovnitř, ale zcela potají, skrytě. A o příští neděli jsem o tom mohl opět slyšet od faráře zničující řeč. Zkrátka, i to bylo něco, co se mne nikterak nedotýkalo. ;

Byl jsem dobře připraven (když jsem pak přišel více k vědomí) dát na sebe působit věcem, které se mne vlastně vůbec netýkají. V rámci svého vlastního vývoje - a to je také to, co mne potom vlastně přivedlo ke goetheanismu, jak já jej uchopuji - pokládám za velmi významné a mojí karmou dobře zinscenované (řekněme), že i když můj nejvnitřnější zájem o duchovní svět tu byl velmi časně a můj život v duchovním světě také probíhal velmi časně, nebyl jsem vnějšími událostmi nucen k tomu, čím je gymnazijní studium. Všechno to, co si člověk osvojuje studiem na gymnáziu, jsem si osvojil teprve později vlastním učením. Gymnázium v Rakousku nebylo vlastně tehdy špatné. Stávalo se jen od sedmdesátých let stále horším a horším, a nyní se již po řadu let povážlivě blíží gymnaziálním zařízením jiných sousedních států. Tehdy nebylo nějak zvlášť špatné. Ale přesto bych si dnes nemohl gratulovat, kdybych byl tehdy poslán třeba na gymnázium do Vídeňského Nového Města. Byl jsem poslán na reálku, a tím jsem se dostal do toho, co připravovalo k modernímu myšlení, co

připravovalo především k získání vnitřní spojitosti s přírodovědeckým smýšlením. Že jsem se takto setkal s přírodovědeckým způsobem myšlení, to bylo možné zejména proto, že právě jednotliví lepší učitelé rakouské reálky, která byla tehdy vlastně zřízena v nejmodernějším smyslu, že nejlepší učitelé... bylo jich vždy jen málo - byli vlastně ti, kteří nějak souviseli s moderním přírodovědeckým myšlením.

U nás, ve Vídeňském Novém Městě, tomu tak všeobecně nebylo. Pohleďte, v nejnižších třídách - a v rakouských reálkách bylo jen v prvních čtyřech třídách vyučování náboženství - měli jsme učitele náboženství, který byl velmi srdečný, který rozhodně nebyl způsobilý, aby z nás vychoval nějaké obzvlášť zbožné lidi. Byl to katolický kněz - a že nebyl s to z nás vychovat pobožné lidi, na tom měla zásluhu již ta skutečnost, že jej vždy odváděli tři malí hoši - o nichž říkalo celé okolí, že to jsou jeho synové. Pokaždé, když opouštěl náš ústav, přicházeli pro něj. Ale vážím si tohoto muže ještě dnes mimořádně pro všechno to, co řekl ve třídě mimo vlastní vyučování náboženství, kterému učil tak, že vyvolal studenta, dal mu přečíst několik stránek z knihy a pak mu to dal odříkat. Člověk nevěděl, co v té knize je, něco odříkal a dostal pak výbornou známku, - ale samozřejmě zaspal věc, která tam byla. Co řekl mimo třídu, bylo často pěkné, povzbudivé slovo, bylo to především velmi srdečné a milé.

Nu, v takovém ústavu se vystřídali za sebou nejrůznější učitelé. To všechno má symptomatický význam. Měli jsme dva karmelitány, z nichž jeden nás měl naučit francouzský, druhý anglicky. Zvláště „anglický“ karmelitán sotva znal nějaké anglické sovo... nu, každopádně neuměl říci jedinou větu. V dějinách přírody jsme měli muže, který o bohu a světě nevěděl skutečně vůbec nic. Ale měli jsme výborné lidi na matematiku, fyziku, chemii, a především v oboru deskriptivní geometrie. A to mělo právě příznivý vliv na naše srůstání s vnitřně přírodovědeckým myšlením.

Nuže, tím byl vlastně pro mne dán prvek, impuls, který přece jen zcela podstatně souvisí se snažením současného lidstva pro budoucnost.

Když člověk přišel poté, co nějak absolvoval takový ústav, do univerzitního vysokoškolského života, musel se pak také, nebyl-li ospalý, zajímat o veřejný život, o to, co se odehrává ve veřejném životě. Nyní jde o to, že rakouský Němec se dostává podstatně jiným způsobem do prožívaného poznání německé podstaty, nežli tak zvaný říšský Němec. Neboť pohleďte, o věci které se odehrávaly v Rakousku, abych tak řekl, jakožto státní záležitosti, mohl mít člověk jakýsi vnější zájem, ale sotva však vnitřní souvislosti, jestliže

měl zájem na vývoji lidstva. Naproti tomu mohl být člověk nasměrován - jako tomu bylo i u mne - na to, co vyrostlo z německé kultury na konci 18. a na začátku 19. století, a co bych přece jen chtěl v jistém smyslu nazvat goetheanismem. To člověk poznává jako rakouský Němec jinak nežli jako říšský Němec. A nesmí se zapomínat, že když člověk vrostl moderním vzděláním do přírodovědecké vědy, vyrůstá zároveň z jistého nepřirozeného prostředí, které se během posledních dob rozšířilo po celém západě Rakouska. Člověk vyrůstá z toho, co uchvátilo vnějším způsobem lidí, kteří jsou zčásti (já se z toho samozřejmě vyjímám) mimořádně příjemnými lidmi, - co tyto lidi západního Rakouska vnitřně neuchvacuje. Je to klerikální katolicismus.

Tento katolický klerikalismus v té formě, ve které žije v západním Rakousku, je v podstatě produktem tak zvané protireformace. Je produktem oné politiky, kterou je možno označit jen jako habsburskou domácí mocenskou politiku. Protestantké ideje a impulsy se v Rakousku také dost silně rozšířily, ale doba třicetileté války a všechno, co s tím souvisí, umožnily Habsburkům *j* uvést na scénu protireformaci. A skutečně - prosím, sebe opět vyjímám - po celém (v jeho vlohách mimořádně inteligentním) rakousko-německém národě; rozšířit tuto strašnou temnotu, která se musí rozšiřovat, jestliže je katolicis- *j* mus šíren právě v oné formě, v níž se tu stal vládnoucím hlavně vlivem proti-*reformace*. Tím se do člověka dostává strašně zevní poměr ke všemu náboženskému. Nejšťastnější jsou ještě ti, kteří si tento vnější poměr k náboženství ; uvědomují. Ti, kteří si neuvědomují, že jejich víra, jejich religiozita není upřímná (poctivá) a čestná, vězí v nesmírné životní lži, dokonce ve strašné životní lži, aniž by to věděli. Tato životní lež totiž rozkládá duševní nitro. i

Ovšem přírodovědeckým impulsem nelze získat žádný poměr ke všemu tomu, co se tu pak jako strašná duševní kaše šíří. Ale vždy je možno pozorovat, jak se jednotlivé individuality pozvedají a vyvíjejí z této kaše. Týto jednotlivé individuality, které se takto pozvedají a vyvíjejí, jsou pak přímo jaksi puzeny do toho, co bylo výkvětem středoevropského duchovního života na ; konci 18. a počátkem 19. století. Učí se do jisté míry poznávat to, co vstoupilo do moderního lidstva počínaje Lessingem, dále působením Herdera, Goetha, německých romantiků atd., a co může být ve svém dalším rozsahu přece jen označeno jako goetheanismus.

V těchto desetiletích bylo významné právě pro německého Rakušana usilujícího o ducha, že byl jaksi přes hranice vyzdvížen z národního společenství, v němž stáli Lessing, Goethe, Herder atd., do zcela cizího prostředí. Zde dostával živé nazírání na Goetha, Schillera, Lessinga. Herdera atd. Všechno ostatní nedostával s sebou. Dostával jaksi jen to, co tam vyrostlo, a dostával to jako jednotlivá duše. Neboť měl opětne skutečně kolem sebe ony věci, které se ho netýkaly.

Tak se člověk sžíval s něčím, co postupně cítil vlastně jako svou vlastní

bytostnou podstatu, co však bylo vytrženo z půdy, kde to vzniklo, a co člověk sám nosil uvnitř (abych tak řekl) společenství, jež obsahovalo samé věci, které se ho netýkaly. Neboť byly to přece anomálie, jestliže měl někdo v oné době v hlavě Goethovy ideje a svět kolem něj byl nadšen (ale slova nadšení chodila jako by na chůdách a neměla v sobě nic z opravdového a čestného zápolení) pro věci jako (nu, mohl bych také říci něco jiného, ale řekněme) pro knihu tehdejšího rakouského korunního prince Rudolfa. Totiž tu knihu napsali jeho nohsledi: „Rakousko slovem a obrazem“. Člověk neměl žádný vztah k takovému haraburdí. Člověk k tomu sice zevně patřil, ale neměl k takovým krámům žádný poměr. Nosil ve své duši to, co vyrostlo skutečně ze středoevropského národnostního a co bych pak v dalším smyslu chtěl označit jako goetheanismus.

Tento goetheanismus - a k němu počítám všechno to, co se tehdy ještě vázalo na jména Schiller, Lessing, Herder atd., také na německé filosofy... všechno to tu stojí v pozoruhodné izolaci ve světě vůbec. Tato izolace, ve které to stojí ve světě, je mimořádně významná pro celý vývoj novějšího lidstva. Neboť tato izolace podněcuje toho, kdo se chce vážně zabývat tímto goetheanismem, aby se stal poněkud přemýšlivým, uvažujícím.

Pohleďte, jdeme-li nazpět, můžeme se tázat: Co vlastně vnesl do světa Lessing, až k německým romantikům, přes Goetha, asi do poloviny 19. století?, a jak souvisí to, co bylo do světa vneseno, s předcházejícím dějinným vývojem? Nelze popřít, že se středoevropským dějinným vývojem úzce souvisí vznik evangelického proudu z katolického. Není-liž pravda, vidíme na jedné straně, jak se ve střední Evropě, např. v Německé říši (o týchž zjevech v Rakousku jsem již mluvil) uchovalo to, co jsem zde charakterizoval jako římsko-katolický univerzální impuls, který právě drží v zajetí mnohé duše: v Rakousku tak zevně, jak jsem to charakterizoval, v Německu však ještě mnohem niterněji. Neboť je veliký rozdíl mezi rakouským katolíkem a třeba jen bavorským, jestliže jsme s to skutečně takové rozdíly vidět. Mnoho zůstalo z toho, co má kořeny daleko v minulých stoletích. Pak zasáhla do této katolické kultury kultura evangelická, řekněme kultura luteránská, která ve Švýcarsku přijala jinou podobu zwinglianismu a kalvinismu atd. Na tomto luteránství závisí opět mnoho, mnoho lidí v rámci takzvaného německého národa, zejména v říšsko-německém národě. Jestliže však položíme otázku: Jaká je spojitost mezi goetheanismem a luteránstvím?, pak dostaneme pozoruhodnou odpověď, že tu neexistuje vůbec žádná spojitost, vůbec žádná! Jistě, zevně se Goethe zabíral také Lutherem, zabýval se zevně i katolicismem. Ale tážeme-li

se na vnitřní duševní činnost v Goethovi, můžeme říci jen toto: V jeho celém vývoji nebylo nic lhostejnějšího, nežli být katolíkem nebo protestantem. Jak již bylo řečeno, v jeho okolí to žije, ale ani nejjzdáleněji to s ním nesouvisí. Lze dokonce k tomuto přehledu dodat ještě něco jiného. Herder byl pastorem, dokonce superintendantem ve Výmaru. Kdo čte jeho spisy, může říci i o něm (jako pastor měl samozřejmě v sobě mnoho od Luthera a mnoho o něm věděl), že jeho smýšlení nesouvisí ani nejjzdáleněji s luteránstvím, vzdor tomu, že zcela z luteránství vyrostl. Máme tedy ve všem, co patří ke goetheanismu (toto všechno k němu počítám), také v tomto ohledu něco zcela izolovaného. A tážeme-li se po povaze, po podstatě tohoto izolovaného, dostaneme vlastně vysvětlení, že to vykryštovalo ze všech možných impulsů 5. poatlantského období. Lutherův vliv na Goetha rovná se nule. Ale na Goetha měl vliv Linné, Spinoza, Shakespeare. A chceme-li se právě tázat na vlivy, které na Goetha působily, byly to podle Goethova vlastního doznání tyto tři osobnosti, které měly na jeho duševní vývoj největší vliv.

Tak se goetheanismus pozvedá jako izolovaný jev. A to je také příčinou, proč opětně tento goetheanismus byl skutečně vystaven tomu, co můžeme označit jako nemožnost stát se populárním. Neboť, není-liž pravda, staré úkazy přetrvávají. V širokých vrstvách nebyl ani učiněn pokus učinit Lessingovy, Schillerovy, Goethovy ideje nějak známými, běžnými, tím méně pocity a citění těchto osobností. Na druhé straně žily jakoby předpotopně dále na jedné straně zastaralý katolicismus, na druhé straně zastaralé luteránství. A je významným, příznačným jevem, že to, co lidé duchovně konají v rámci onoho kulturního proudu (k němuž náležel Goethe), kteří dal světu takového Goetha, že to, co lidé duchovně provádějí, souvisí s oněmi kázáními, která pronášejí protestantští faráři. Jsou mezi nimi také někteří, kteří mají určitý vztah k moderní vzdělanosti, ale ta jim není nic platná pro jejich kázání. To, co je dnes nabízeno jako duchovní potrava, to je skutečně takové, že musíme říci: Je to předpotopní, nesouvisí to ani v nejmenším s tím, co požaduje doba, co by mohlo nějak dát době sílu. Souvisí to ovšem s určitou jinou stránkou naší duchovní kultury. S onou stránkou, která způsobuje, že duchovní život velké části lidstva přítomné doby probíhá vůbec mimo skutečnost. A to je snad nejvýznamnější znamením moderního buržoazního šosáctví!, - že duchovní život tohoto moderního buržoazního šosáctví probíhá mimo skutečnost. Že všechno řečnění buržoazního šosáctví vlastně stojí mimo skutečnost.

Proto také jen jsou možné takové zjevy, které zůstávají obyčejně vůbec bez povšimnutí, které však jsou jako symptomy významné, hluboce významné.

Pohleďte, můžete číst literaturu válečných šosáků posledních desetiletí, a všude v této literatuře najdete stále znovu a znovu citáty z Kanta. V posledních týdnech se četní z těchto „válečných šosáků“ přeměnili v „mírové šosáky“.

protože válka přechází v mír. To samo nic neříká, podstatné je, že zůstali Sosáky. Neboť je samozřejmé, že dnešní Stresemann není jiný, nežli Stresemann z doby před šesti týdny. Dnes je přirozeně opět běžnou věcí citovat Kanta jako muže mírových šosáků. To je mimo skutečnost. Lidé nemají žádný vztah k tomu, o čem předstírají, že tím jsou duchovně živeni.

To je něco, co patří k těm nejcharakterističtějším věcem v přítomné době. A tak mohla právě nastat ona pozoruhodná skutečnost, že velmi mohutná duchovní vlna, která se zvedla goetheanismem, zůstala vlastně zcela nepochopena. To je ta bolest, která dnes člověka uchvacuje, když vidí katastrofální události přítomné doby. Může jej přepadat bolest. Co se má vlastně stát s touto vlnou, která byla jednou z nejdůležitějších v 5. poatlantském období, co se má stát z této vlny za soudobé světové nálady?

Na to je možno odpovědět: Má jistou důležitost, jestliže se rozhodujeme nazvat to, co chce mít něco společného právě s nejdůležitějšími impulsy 5. poatlantského období, Goetheanem, zcela lhostejno, co se s tímto ústavem Goetheanum v budoucnosti stane. Nejde o to, že tento ústav ponese tolik a tolik roků jméno Goetheanum, ale že tu jednou byla myšlenka použít jména Goetheanum právě v nejtěžší době.

Právě vlivem skutečnosti, kterou jsem vám uvedl, může se goetheanismus ve své izolovanosti stát něčím zcela zvláštním. Může se jím stát, když člověk v uvedené době žil v Rakousku, kde bylo tolik věcí, které se ho vůbec netýkaly. Neboť kdyby lidé goetheanismus pojímali (*chápali*) jako něco, co se jich týká, nebyla by nadešla dnešní doba, nebyly by nastaly tyto katastrofální události.

Řekl bych: Toto a mnoho jiného propůjčilo německému Rakousku v jednotlivých individualitách (neboť široké masy stály právě pod strašným tlakem protireformačního katolicismu) schopnost spojovat goetheanismus niterným způsobem se svou duší. Já sám - zmínil jsem se o tom častěji - jsem poznal takového Rakušana v Karlu Juliovi Schröderovi, jenž působil v Rakousku. Ale řekl bych: Tak, jak působil, v každé oblasti, ve kterém působil, byl to Goethův impuls, z něhož při svém působení vycházel. Dějiny jednou ukáží, co takoví lidé, jako Karel Julius Schröder, mysleli o politických nutnostech Rakouska ve druhé polovině 19. století... takoví lidé, kteří nenašli sluchu u nikoho, kteří však jistým způsobem věděli, jak by bylo možno zabránit dnešní situaci, která pak přece jen musela přijít, ...protože nenašli u nikoho sluchu.

Když pak člověk přišel do Německé říše - ano, zde měl pak především dojem, že když předtím srostl s Goethem, nenacházel vlastně nikde otevřené srdce pro takovýto srůst. Přišel jsem do Výmaru koncem roku 1889 (vyličil jsem vám nedávno jeho krásné stránky), ale pro to, co jsem tehdy nosil pro Goetha ve své duši (svoji první důležitou publikaci o Goethovi jsem již měl za sebou), jsem tehdy našel, protože to bylo Goethovou duchovní stránkou, velmi, velmi málo porozumění, srdečného porozumění. Byl tu zcela jiný život ve vnějšku, a také v nitru tohoto vnějšího světa - nebo ve vnějšku tohoto nitra, jestliže to takto říkáte raději - nežli něco, co souvisí s Goethovými impulsy. Tyto Goethovy impulsy jsou vlastně v nejširších kruzích zcela neznámé. Zejména zcela neznámé, naprosto neznámé jsou u profesorů dějin literatury, kteří na univerzitách přednášejí o Goethovi, Lessingovi, Herderovi a jiných. Neznámé jsou u všech těch Sosáků, kteří v německé literatuře spáchali ony strašné Goethovy životopisy. Nad všemi těmi hrůznými žvásty, které byly napsány a vytištěny o Goethovi, jsem se jen mohl utěšovat Schroerovými publikacemi a krásnou knihou Hermana Grimma, která se mi dostala do rukou poměrně velmi brzy. Ale univerzitně vzdělaní lidé např. Hermana Grimma neberou vůbec vážně. Říkají, že je člověkem, který se jen tak prochází po oblasti duchovního života, že však není vážným badatelem.

Brát Karla Julia Schröera vážně, na to se ovšem žádný správný univerzitní učenec nezmohl. Ten je vždy pokládán jen za bezvýznamnou osobnost. Ano, tuto kapitolu bych mohl vykreslit velmi pestře. Ale nesmí se při tom všem zapomínat, že do oboru literatury se všemi jeho odvětvími, dokonce i do těch odvětví, jež možno (budiž to řečeno s respektem) nazývat žurnalistickými, že do všech těchto odvětví vysílá svoje proudy právě měšťáctví, které v posledních desetiletích zbahnělo, které zcela upadlo do spánku, které nemá žádné vztahy ke skutečnému obsahu duchovního života, jestliže vůbec duchovní život pěstuje. Za takových předpokladů se nelze přirozeně dostat ke goetheanismu. Neboť Goethe sám je v nejlepším, nej pravdivějším slova smyslu tím nejmodernějším duchem 5. poatlantského období. Pomyslete jen, co všechno je vlastně v tomto Goethovi obzvláště charakteristickou zvláštností. Předně jeho celý světový názor (který může být veden do duchovních výšin ještě výše, nežli jak to mohl on sám učinit) spočívá na solidním přírodovědeckém základě. V přítomné době neexistuje žádný solidní světový názor, který by nemohl spočívat na přírodovědeckém základě. Proto je tolik přírodovědeckého v knize, jíž jsem uzavřel v roce 1897 svoje tehdejší studie o Goethovi, a která nyní vyšla v novém vydání z podobných důvodů, z jakých byla nově vydána „Filosofie svobody“. Šosácký svět tehdy řekl - tehdy byly ještě o mých knihách psány posudky - šosácký svět tehdy řekl: On tomu říká „Goethův světový názor“, ale měl by vlastně říkat: „Goethův přírodní názor“. Nuže ano, to, co je skutečně Goethovým světovým názorem, může být líčeno jen tak, že je

podávána solidní základna Goethova světového názoru na přírodu. To přirozeně neviděli ti, co byli maskovanými badateli o Goethovi nebo něčím podobným, nebo literárními historiky, nebo filosofy atd.

Druhým charakteristickým Goethovým rysem, jenž ho opět činí nejmodernějším duchem 5. poatlantské doby, je, jak se v jeho duševním rozpoložení utváří ona podivuhodná vnitřní duchovní cesta, která vede od intuitivního nazírání na přírodu k umění. Patří k nejzajímavějším problémům pozorování Goetha, sledovat právě tuto souvislost mezi názorem na přírodu a uměleckou činností, uměleckým tvořením a uměleckou fantazií v Goethově duši. Přicházíme nikoli na sta, ale na tisíce otázek, které však nejsou pedantskými teoretickými otázkami, nýbrž otázkami plnými života, když pozorujeme tuto zcela zvláštní, pozoruhodnou cestu, která se u Goetha odehrává vždy, když pozoruje přírodu umělecky, nikoli však o nic méně reálně, a když umění působí tak, že (abychom použili jeho vlastní slova) „cítí ve svém umění něco jakoby na vyšším stupni se odehrávající pokračování božského přírodního tvoření samého“.

Třetí věcí, která je charakteristická pro Goethovo nazírání na svět - je to, jak si představuje člověka, jak jej vidí postaveného do celého vesmíru, jak vidí v člověku výkvět, plod celého ostatního vesmíru, jak se neustále snaží nepozorovat člověka odděleně, nýbrž pozorovat jej tak, že člověk stojí zde, a jaksi skrze něho působí celá duchovnost, která je základem přírody, a člověk svojí duší poskytuje jeviště, na němž duch přírody pohlíží sám na sebe. Ale s těmito takto abstraktně vyslovenými myšlenkami souvisí nekonečně mnoho, jestliže je sledujeme konkrétně. A toto vše je vlastně v podstatě teprve solidní základnou, na níž pak může být budováno to, co může vést k nejvyšším výšinám nadsmyslového, duchovního pozorování právě v naší dnešní době. Jestliže je dnes upozorňováno na to, že se svět opomněl zabývat se Goethem (došlo k tomu, že svět opomenul vydobýt si vztah ke goetheanismu), pak se tak neděje opravdu proto, aby se tomuto světu vyčinilo, aby byl svět odsouzen nebo kritizován, nýbrž jen proto, aby byl vyzván k získání si takového poměru ke goetheanismu. Neboť tento goetheanismus znamená ve svém pokračování právě vstup do anthroposoficky orientované duchovní vědy. A bez anthroposoficky orientované duchovní vědy se svět nedostane z dnešní katastrofální situace. Při vstupu do duchovní vědy lze jistým způsobem začít nejjistěji, jestliže začneme s Goethem.

To všechno souvisí ještě s něčím jiným. Před chvílí jsem vás upozornil, že vlastně tento rozsáhlý duchovní život, který se vyvíjí na kazatelkách, který se

pak pro mnohé lidi stává životní lží, které si vůbec nejsou ani vědomi, - že toto je právě něčím předpotopním. Právě tak předpotopní je vlastně v podstatě univerzitní učenost všech fakult. To se však nyní stává anomálií, historickou anomálií v jedné oblasti, kde vedle toho existuje goetheanismus. Neboť další pozoruhodností Goethovy osobnosti je nesmírná univerzálnost, která jde tak daleko, že byt' Goethe na nejrůznějších oblastech zasel jen řídkou setbu (*slabé osivo*), ta se může všude vypěstovat a je, když se vypěstuje, něčím tak velikým (něčím, co obsahuje zárodky k něčemu tak mohutnému, že to je veliké, moderní, o čem však lidstvo nechce nic vědět) vůči tomu, co svým rozpoložením, svým smýšlením (jaké tady existuje) je předpotopní, moderní univerzitní vzdělanost. Tato moderní univerzitní vzdělanost je starým copem (*spletencem*), i když do sebe přijímá to nebo ono nově objevené atd. Ale vedle toho existuje skutečný duchovní život, kterému se nevěnuje pozornost: goetheanismus. Goethe je v jistém ohledu „universitas litterarum“, „tajná univerzita“, a neoprávněný kníže v oblasti duchovního života je univerzitní vzdělanost přítomné doby. Ale všechno vnější, co prožíváte, co vedlo k dnešní světové katastrofě - ano, všechno toto vnější je koneckonců vnějším výsledkem toho, čemu se učí na univerzitách. Lidé mluví dnes o tom nebo onom v politice, o těch nebo oněch osobnostech, mluví o tom, že se objevil socialismus, mluví o dobrých a špatných stránkách umění, mluví o bolševismu atd. atd., obávají se, že se objeví to nebo ono, že na tom či onom místě stojí ten či onen, jsou zde lidé, kteří před šesti týdny říkali opak toho, co říkají dnes... To všechno zde existuje. Odkud to všechno pramení? Nakonec přece jen ze vzdělávacích ústavů současnosti. Všechno ostatní je v podstatě druhotným a nej druhotnějším mluvením, které si nevšímá toho, že je nutno přiložit sekyru ke kořenům takzvané „moderní vzdělanosti“ samé. (*„Anthroposofické životní dary“*, přednáška XIV) Co bude platné, jestliže tam nebo onde se vyvíjejí takzvané chytré ideje, když se nenahledne, kde vlastně má být učiněn zásadní zlom?

Před chvílí jsem mluvil o tom, že mě samotného se jisté věci vůbec netýkaly. Mohu vám ještě něco prozradit, co se mně vůbec netýkalo. Když jsem přišel z reálky na vysokou školu, tu jsem slyšel různé věci, dal jsem se zapsat na různé věci: Byly to všechno věci, které na mne vůbec nepůsobily (*netýkaly se mne*), neboť nikde jsem nemohl pocítit impuls toho, co skutečně souvisí s evolucí naší doby. A aniž bych se chtěl stát pošetilým (nedávno jsem vyprávěl, jak jsem byl odevšad vystrkován), aniž bych se chtěl stát pošetilým, smím říci, že jsem měl především jisté sympatie pro onu univerzitu, kterou je goetheanismus, tím, že Goethe, v základě vzato, když procházel univerzitním vzděláním, procházel také něčím, co se ho ve skutečnosti netýkalo. Goethe se v Lipsku, na tehdejší univerzitě v tehdejší královském Sasku, nezabýval tím, co tam mohl uslyšet jako posluchač. A později se opět ve Štrasburku pramálo zabýval tím, co zde mohl slyšet. A přesto, všechno to, dokonce i to nejumělečtější v umění spočívá u Goetha na solidní půdě dokonce nejpřísnějšího názoru na přírodu

(*pozorování přírody*). Goethe vrostl vzdor všemu univerzitnímu vzdělání do nejmodernějších impulsů i poznání. To je to, co nesmíme, jestliže mluvíme o goetheanismu, pouštět ze zřetele. To je to, co bych ve svých studiích o Goethovi a také ve své knize „Goethův světový názor“ rád přivedl lidem k vědomí. Jenže - nebyla tu pro to doba. Chyběla, abych tak řekl, ve velmi značné míře rezonanční půda. Že tu existovaly náběhy, o tom jsem se nedávno zmínil: Byly přece dány ve Výmaru, byla tam k tomu jaksi dána půda. Ale na tuto půdu se nepostavilo nic pořádného, a ti, kteří na ni byli postaveni, vypudili ostatní, kteří by na této půdě mohli stát. Kdyby novější doba byla alespoň poněkud proniknuta goetheanismem, přijímala by toužebně duchovní vědu, neboť goetheanismus připravuje půdu pro přijetí duchovní vědy. Potom by se však tento goetheanismus stal metodou pro skutečné ozdravení lidí přítomné doby. Ano, život přítomné doby nesmí být pozorován povrchně!

Když jsem včera měl přednášet v Basileji („*Ospravedlnění nadsmyslového poznání přírodní vědou*“). (31. 10. 1918, Basilej), musel jsem si přece jen pomyslet: To, co by zde bylo třeba říci, je vlastně takové, že by dnes nemohl existovat žádný poctivý vědec, který, kdyby se věci zabýval, by ji nepřipustil... kdyby se jí zabýval! To, co věci brání, to nejsou logické důvody, nýbrž je to ona brutalita, která jakožto brutalita ve všech oblastech civilizovaného světa přivodila současnou katastrofu. Hluboce symbolickou zůstává samozřejmě vždy taková skutečnost, že existuje Goethova společnost, která před několika lety neměla na práci nic lepšího, nežli učinit prezidentem bývalého, odstaveného ministra financí. Je to pravý symptom toho, jak lidé stojí mimo to, co se domnívají uctívat. Tento ministr financí, který - jak jsem již nedávno řekl - snad též symptomaticky se jmenuje křestním jménem „Kreuzwendedich“, ovšem tento ministr financí vězí v životní lži, ve které stojí, že uctívá Goetha, protože z dnešního vzdělání nemůže mít potuchy, nemůže mít zdání, jak daleko (mohli bychom vzít na pomoc kosmické vzdálenosti, vzdálenosti hvězd nebo něco podobného, kdybychom chtěli i jen neurčitě vymezit vzdálenost, v níž) stojí tento prezident Goethovy společnosti dokonce i k tomu nejzákladnějšímu v goetheanismu.

Tato doba tu přirozeně nebyla k tomu, aby uváděla nějak do nitra goetheanismu. Neboť, pohleďte, - goetheanismus není něčím nacionálním, goetheanismus není něčím německým. Tento goetheanismus, jak jsem vám ukázal,

čerpal ze Spinozy... nu, ten konečně nebyl Němcem, ze Shakespeara... ten také nebyl Němcem, z Linného... ten konečně také nebyl Němcem. A Goethe sám říká, že tyto tři osobnosti měly na něho ze všech osobností největší vliv, a jistě se v tom nemýlí. Kdo zná Goetha, ten ví, jak je to oprávněné. Ale Goethe existoval, tedy i goetheanismus může existovat. Goetheanismus by mohl vládnout ve všem lidském myšlení, mohl by vládnout v náboženském životě, mohl by vládnout v každém vědeckém odvětví, mohl by vládnout v sociálním uspořádání lidského soužití, mohl by vládnout v politickém životě — všude by mohl vládnout goetheanismus...

A svět naslouchá dnes Euckenovi nebo Bergsonovi, všem těm žvanilům v nejrůznějších oblastech... A to už ani nechci mluvit o nějakých politických žvanilech, protože v této oblasti se ono přídavné jméno stalo téměř totožným s oním jménem podstatným.

Proti odcizenosti dnešního duchovního života vůči skutečnosti je koneckonců to, co zde bylo chtěno, co bude v budoucnosti tak silně nenáviděno, že ovšem bude velmi problematické to dokončit obzvláště v současné době. Vůči tomu, je to, co zde bylo chtěno - živoucím protestem. A tento protest nemůže být vyjádřen krásněji, nežli když se řekne: To, co zde bylo chtěno, je Goetheanum. Je to přiznáním se k nejdůležitějším vlastnostem a také k nejdůležitějším požadavkům současnosti, jestliže se zde mluví o Goetheanu. Chtěl jsem, aby toto Goetheanum čnělo do výšin uprostřed současného šo- sáctví - chci říci současného „civilizovaného světa“. Mělo by vyčnívat z tohoto současného, tak zvaného civilizovaného světa.

Samozřejmě, kdyby to šlo podle srdcí mnohých současníků, řeklo by se snad, že by bylo chytřejší říkat „Wilsonianum“, neboť to je přece vlajkou současné doby. To je to, před čím se chce v současné době svět sklánět a pravděpodobně se také skloní.

Nuže, někomu se může jevit podivné, když dnes někdo přijde a řekne: Jedinou pomocí proti wilsonismu je goetheanismus. Pak přijdou lidé, kteří se domnívají, že to vše vědí lépe a řeknou: To je ideolog, jenž takto mluví!

- Nuže, kdo jsou vlastně oni lidé, kteří razí toto slovo: To je světu odcizený člověk... Kdo jsou to „oni“? Jsou to se světem blíže spojení lidé, kteří přivodili dnešní světový řád, kteří vytvořili dnešní světový řád. Ti to jsou, kteří se samozřejmě vzpírají proti tomu, co musí být řečeno ze souvislosti právě nejhlubší skutečnosti: že svět stavějící na wilsonismu onemocní, že svět bude ve všech oblastech života potřebovat nějaký lék... A tím bude goetheanismus.

A jestliže smím ukončit osobní poznámkou tuto interpretaci mojí knihy o Goethovi „Goethův světový názor“, která nyní také vyšla ve druhém vydání: Zvláštní shodou okolností zde tato kniha ještě není. Totiž... člověk je ještě stále, že ano, obzvláště v přítomné době poněkud svolný k ústupkům. Praktičtí lidé nám před nějakou dobou navrhli (již před několika měsíci), abychom tyto knihy, „Filosofie svobody“ a „Goethův světový názor“ zaslali sem přímo z tiskárny, aby nemuseli dělat

cestu oklikou přes Berlín, takže se sem dostanou dříve. A člověk si přece myslí, že praktikové se v těchto věcech vyznají. Nuže, praktikové hlásili, že „Filosofie svobody“ byla odeslána, ale za dlouhé týdny sem nedošla. Z Berlína by zdejší lidé svoje výtisky již dávno dostali. Zde nebyl žádný k máni, protože někde po cestě věc zařizovali praktikové..., - protože my, „nepraktičtí lidé“, jsme neměli do té věci zasahovat. A co že se stalo s „Filosofií svobody“? Stalo se totiž následující: Zásilku podali praktikové firmy, a bylo jim sděleno, že ji mají zaslat do Domachu u Basileje. Ale tato firma, dotyčný pán, který to učinil, si řekl: Domach u Basileje, to je v Alsasku, neboť tam je také nějaký Domach, a je to také v blízkosti Basileje, - a není proto zapotřebí lepit na to známky jako do ciziny, stačí německé známky pro vnitrostátní styk. A tak šla na základě praktického opatření celá zásilka do Domachu v Alsasku, kde přirozeně nevěděli, co s ní mají dělat... Nepraktičtí lidé museli pak zásilku reklamovat. A konečně po dlouhých oklikách, když se podařilo praktika pohnout k tomu, aby nahlédl, že Dornach u Basileje není v Alsasku, došla „Filosofie svobody“ sem. Zda bude „Goethův světový názor“ zaslán ze Stuttgartu místo do Dornachu u Basileje na Severní mys, aby se pak kolem zeměkoule dostal do Domachu, nevím. Ale na každý pád to měl být jen takový příklad, jež jsme zatím zažili přímo na vlastní kůži, - jak se praktici podílejí na životě, na skutečné životní praxi.

To je tedy to, co jsem chtěl zatím učinit osobně jako pokus v oboru, jenž mi byl blízký - spíše vlivem poměrů, než mých sklonů - pokus skutečně posloužit době. A jestliže pozoruji to, co mě spojuje s mými různými knihami z impulsu doby, věřím již, že tyto knihy skutečně slouží době v nejrůznějších oblastech. Poučily mě proto také, jak mnoho se v těchto posledních desetiletích vlastně vykonalo a podniklo proti době. Lidé si snad ve své brutalitě myslí, že se něco dá protlačit, prosadit. Ve skutečnosti se nedá protlačit nic, co je proti impulsům doby. Lze však zadržet mnohé, co je ve shodě s impulsem doby! Nuže, jestliže to bude zadrženo - najde to později svoji cestu, i když třeba pod zcela jiným názvem a ve zcela jiné souvislosti. Ale věřím přece, že tyto knihy mají vedle některých jiných věcí snad přece jen i tu vlastnost, že je na nich možno vidět, jak je možno na základě pozorování doby sloužit své době. Je však možno všim, i tou nejmenší, nejzákladnější činností sloužit době. Je jen třeba mít odvahu přejít ke goetheanismu, který se staví jako universitas liberarum scientiarum vedle toho, co dnes všichni lidé zbožňují, radikální socialisté nejvíce: předpotopní univerzitu.

Mohlo by se velmi snadno zdát, že tyto věci jsou míněny osobně. Proto také vždy váhám takové věci vyslovit. Ovšem člověk je vždy vystaven laciné námitce: Aha, ten se nestal univerzitním profesorem, proto nadává na všechny univerzity... Nu ano, tuto lacinou námitku si již člověk musí dát líbit, jestliže má právě zapotřebí poukázat na to, že vlastní zlo doby nevystihují ti, kdo přednášejí to nebo ono z nějakého politického, nebo speciálně vědeckého, národohospodářského, náboženského nebo jiného hlediska. Vlastní hledisko, o něž tu jde, zasahují jako hřebíček na hlavičku pouze ti, kteří poukazují na nejhorší dogma o neomylnosti, na ono dogma o neomylnosti, které vlivem osudného souhlasu lidstva vede k té situaci, že všechno je podřízeno tomu, co v současné době lidstvo vede. To jsou v přítomné době oficiální vědecká pracoviště, v nichž se daří tolika plevelu (samozřejmě vedle několika dobrých rostlinek). Nebudu mít rozhodně nikdy na mysli jednotlivého univerzitního profesora nebo někoho podobného, právě tak jako mluvím-li o státech a národech, nemíním nikdy jednotlivý určitý stát nebo národ. Ti univerzitní učitelé mohou být výborní lidé, ale o to nejde: Záleží na podstatě toho zřízení.

A jak zlá je tato podstata, to se již dnes ukazuje na tom, že ony školy, které se začaly vyvíjet poněkud na základě toho, co je přírodní (technické vysoké školy), přijímají také již univerzitní způsoby, a tím již také učinily veliký krok ke zbahnění.

Pokládejte takové výklady, jaké jsem i dnes opět učinil, za jakousi epizodu v našich anthroposofických rozhovorech. Myslím však, že přítomná doba je tak velkou výzvou našim myšlenkám a pocitům v tom směru, že by se taková pozorování měla konat u nás. Musí být konány obzvláště proto, že je bohužel není možno konat nikde jinde.

Ano, velmi daleko, velmi vzdálena goetheanismu, který opravdu nespočívá jen ve studiu Goetha a ve sledování jeho děl... velmi vzdálena od goetheanismu je dosud naše přítomná doba. Tato naše současnost má strašně zapotřebí přiblížit se ve všech oborech života tomuto goetheanismu. Zdá se to být ideologické a nepraktické, když se to řekne, ale je to to nejpraktičtější, ze všeho nejpraktičtější v přítomné době. Postavíme-li různé oblasti života na půdu goetheanismu, dospějeme k něčemu zcela jinému, nežli k tomu jedinému, k čemu to v přítomné době ještě přivedlo buržoázní myšlení,... k rozumování. A duchovní vědu, tu již najde ten, kdo stojí na půdě goetheanismu. To je něco, co by člověk chtěl dnes vlít plamenným písmem do srdcí lidí.

O to jsem se pokoušel nejrůznějším způsobem po uplynulá desetiletí. Ale mnohé z toho, co jsem mluvil z hloubi srdce, abych posloužil době, bylo dobou přijato jako povznášející nedělní kázání. Neboť v základě vzato nechtěli lidé, kteří mají tak rádi kulturní spánek, také nic jiného, nežli nedělní kázání, že ano? Čeho je lidem tolik zapotřebí, je, aby to, co doba konkrétně požaduje, co je nutné, hledali! A toto bychom měli především začlenit, snažit se začlenit do svého hlubšího pohledu, neboť dnes především záleží na tomto hlubším pohledu. Je to přece jen zase triviální, když dnes v

tomto nesmírném zmatku, který bude brzy ještě větší, se někdo táže: Co má činit jednotlivce? - Především je zapotřebí starat se o hlubší pohled, aby neomylnost byla přivedena do správných vod zejména v oné oblasti, jež jsem právě dnes měl na mysli.

Knížku „Goethův světový názor“ jsem napsal především proto, abych ukázal, že v současné době existují dva proudy v oblasti poznávání: Jeden proud žijící v dekadenci, proud, který všichni vyvíjejí a uctívají, a druhý, který obsahuje ty nejpłodnější zárodky pro budoucnost, a kterému se všichni vyhýbají (*vystříhají se ho*). V posledních desetiletích učinili lidé nejrůznější špatné zkušenosti, mnohé zajisté vlastní vinou. Ale lidé by měli přijít na to, že s těmi, na něž jsou nejpyšnější, se svými školními učiteli, učinili již v podstatě ty nejhorší zkušenosti a ještě mnohem horší učiní. Zdá se však, že lidstvo má nejprve zapotřebí projít zkušenostmi, které musí získat se světovým učitelem..., neboť svět to dovedl tak daleko, že si nyní konečně ustanovil učitele za mistra, jenž má uspořádat svět! Neboť k oněm žvanilům, kteří všude (vycházejíce z univerzitního haraburdí) zahrnuli svět žvaněním, přistupuje nyní ještě takový, který má uspořádat celý svět na základě univerzitního žvanění!

Tato slova neříkám, abych podněcoval k pesimismu, ale abych dal podnět k oněm impulsům, které staví goetheanismus proti wilsonismu. Také to neříkám z nějakých nacionálních motivů, neboť Goethe sám není opravdu žádným nacionálním duchem, nýbrž velice internacionálním. Svět by měl být ochráněn před škodou, která by ho stihla, kdyby na místo goetheanismu nastolil wilsonismus!